

Innst. S. nr. 264

(2004-2005)

Innstilling til Stortinget fra utenrikskomiteen

St.meld. nr. 30 (2004-2005)

Innstilling fra utenrikskomiteen om muligheter og utfordringer i nord

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Nordområdene har i flere hundre år vært viktige for Norge, både næringsmessig og ressursmessig. I dag er interessen for nordområdene økende. Den teknologiske utvikling gjør også at mulighetene for å nyttiggjøre seg områdene i dag er større enn tidligere. Samtidig er også andre land blitt mer interessert i nordområdene. Nordområdene representerer derfor etter Regjeringens syn store muligheter for Norge.

Norge råv over store havområder og naturressurser i forhold til sitt folketall og i forhold til sin politiske innflytelse. Dette reiser en rekke spørsmål av betydning for norsk utenrikspolitikk. Nordområdene representerer derfor også utfordringer for Norge.

Regjeringen vil i sin nye, overgripende nordområdepolitikk søke å møte de nye muligheter og utfordringer gjennom bilateralt og multilateralt samarbeid i nord, og gjennom en styrket dialog med aktuelle land om nordområdespørsmål. Gjennom en klargjøring av politikkenes mål og midler ønsker Regjeringen å skape en helhetlig og offensiv norsk nordområdepolitikk, der ulike interesser er balansert innenfor rammene av en bærekraftig utvikling.

Regjeringen nedsatte i mars 2003 et ekspertutvalg for nordområdene som skulle identifisere de nye utfordringer og muligheter Norge står overfor i nord, og som ut fra et overordnet perspektiv skulle vurdere hvordan norske interesser best kan ivaretas.

Utvalgets rapport er utgitt som NOU 2003:32 Mot nord! Utfordringer og muligheter i nordområdene. Den ble sendt på høring til en rekke institusjoner som arbeider med nordområdespørsmål.

Utvalgets rapport, den debatt den skapte og de høringsuttalelser som er laget på grunnlag av den, er en sentral del av grunnlaget for de avveininger og prioriteringer det gjøres rede for i denne stortingsmeldingen. Også rapporten For Nord! fra Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag fremholder Regjeringen var et verdifullt innspill i debatten og dermed til meldingsarbeidet.

I arbeidet med meldingen er det lagt vekt på nordområdepolitikkenes utenrikspolitiske sider. Andre forhold, som spørsmål vedrørende Forsvaret, samt rammebetingelser for næringsvirksomhet i Nord-Norge, vil kunne ha betydning for utformingen av norsk nordområdepolitikk. Regjeringen har imidlertid lagt til grunn av disse forhold drøftes i andre sammenhenger.

I meldingen foreslår Regjeringen konkrete tiltak for å videreføre og styrke norsk nordområdepolitikk. Tiltakene omfatter både konkrete tiltak innenfor de ulike politikkområder og tiltak for å koordinere nordområdespørsmål.

Regjeringen ønsker å styrke prosjektsamarbeidet med Russland og SUS-landene og vil komme tilbake til Stortinget med konkrete forslag om bevilgninger. Det tas sikte på en økning av støtten til Barentssekretariatet.

Regjeringen tar likeledes sikte på å foreslå for Stortinget at det avsettes midler til ulike samarbeidsprosjekter under det norske formannskap i Arktisk råd (2006-2008).

Regjeringen vil foreslå overfor Stortinget at det avsettes midler til nasjonal marin kunnskapsoppbygging, herunder aktivt nærvær i nordområdene.

Regjeringen vil legge forholdene til rette for økt forskningssamarbeid i nord, særlig på Svalbard og med russiske forskere, og vil foreslå for Stortinget at det settes av midler til dette.

Regjeringen vil likeledes ta initiativ til at det innenfor rammen av Arktisk råd opprettes et internasjonalt forskningsfond for nordområdene, viet særlig klimaeindringer virkning på miljø og ressurser og til urfolks-

spørsmål, og vil arbeide for at et slikt fond administreres fra Tromsø. Regjeringen vil oppfordre medlemslandene i Arktisk råd til å bidra til et slikt fond, og vil komme tilbake til Stortinget med forslag om norsk bidrag.

Regjeringen ønsker at Norge fortsatt skal ha en ledende rolle i det internasjonale atomsikkerhetssamarbeidet med Russland innenfor rammen av Regjeringens atomhandlingsplan, og vil komme tilbake til Stortinget med konkrete forslag om bevilgninger.

Samarbeidet med Russland på miljøvernområdet vil fortsatt ha prioritet. Det vil bli lagt vekt på samarbeidet knyttet til forvaltning av havmiljøet.

I lys av de nye mulighetene for norsk-russisk næringssamarbeid i nord, ikke minst når det gjelder fremtidig olje- og gassutvinning i Barentshavet, vil Regjeringen i samråd med Innovasjon Norge søke å legge forholdene til rette for at det som en prøveordning etableres en stilling for et næringslivsmedarbeider ved generalkonsulatet i Murmansk. Regjeringen vil i samarbeid med NHO legge til rette for presentasjoner av norsk, særlig nordnorsk, næringsliv i Nordvest-Russland. Regjeringen ser betydningen av å fremme et godt partnerskap mellom partene i arbeidslivet når det gjelder å fremme norsk-russisk næringsutvikling.

Av hensyn til den økende transport av varer og tjenester over den norsk-russiske grense i Sør-Varanger, vil Regjeringen ta et initiativ overfor Russland med sikte på lengre åpningstider og raskere behandling ved de to lands grensekontrollstasjoner på Storskog.

For å styrke det internasjonale reindriftssamarbeidet har Regjeringen besluttet å etablere et internasjonalt fag- og formidlingssenter i Kautokeino. Senteret skal bidra til formidling og utveksling av informasjon og faglig samarbeid mellom næringsutøvere, offentlige myndigheter og forsknings- og universitetsmiljøer, både nasjonalt og internasjonalt.

Regjeringen ønsker å styrke beredskapssamarbeidet i nordområdene. Redningsøvelsen "Barents Rescue 2005", en samkjørt redningsøvelse med deltakelse fra nordiske land og Russland, vil finne sted høsten 2005. I lys av erfaringene fra øvelsen og det samarbeid Norge allerede har med Russland, blant annet gjennom Kystvakten og innen redningstjeneste og oljevernberedskap, vil Regjeringen vurdere hvordan dette samarbeidet ytterligere kan styrkes.

I 2003 ble det innledet et tettere norsk-russisk samarbeid for å bedre sjøsikkerheten og videreutvikle oljevernberedskapen i Barentsregionen. Regjeringen vil videreutvikle dette samarbeidet med Russland.

Som ledd i arbeidet med å styrke norsk nordområdepolitikk, vil Regjeringen legge koordineringen av det løpende arbeid med nordområdespørsmål til en egen statssekretærstilling i Utenriksdepartementet. For å sikre samordning av norsk nordområdepolitikk vil det bli etablert et interdepartementalt koordineringsutvalg. For å styrke kontaktene mellom sentralforvaltning og regionale myndigheter, næringslivet og frivillige organisasjoner vil Regjeringen i tillegg opprette et bredt sammensatt kontaktutvalg for nordområdene.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Haakon Blankenborg, lederen Thorbjørn Jagland, Jens Stoltenberg og Gunhild Øyanger, fra Høyre, Julie Christiansen, Inge Lønning, Oddvard Nilsen og Finn Martin Vallersnes, fra Fremskrittspartiet, Morten Høglund og Christopher Stensaker, fra Sosialistisk Venstreparti, Kristin Halvorsen og Bjørn Jacobsen, fra Kristelig Folkeparti, Sigmund Kroslid og Lars Rise, og fra Senterpartiet, Åslaug Haga, konstaterer at den økte internasjonale interessen for nordområdene og de følger dette får for norsk utenrikspolitikk, ligger til grunn for meldingen. Komiteen mener den økte interessen særlig er knyttet til nye økonomiske muligheter på grunnlag av de antatt store olje- og gassreservene i området, både på norsk og russisk side. Dette kommer i tillegg til og i kombinasjon med andre viktige utviklingstrekk i regionen: Økt tillit og samhandel mellom landene i regionen, alvorlige miljøutfordringer, ikke minst klimaendringene, behovet for å sikre de rike marine ressursene, økt aktivitet, blant annet i form av skipstrafikk, i tillegg til nye, langsiktige perspektiver for globale transportruter i det arktiske området.

Komiteen er enig med Regjeringen i at Norge må ha en overordnet og helhetlig strategi for å møte de sektorovergripende muligheter og utfordringer som reiser seg i nord. Dette er etter komiteens mening særlig viktig siden Norge i denne regionen ivaretar og forvalter vitale interesser og strategiske ressurser.

Komiteen mener det er behov for å gi norske interesser knyttet til de rike ressursene i nord et tyngre innslag i norsk nordområdepolitikk, og dermed også norsk utenrikspolitikk. Norges posisjon som energistormakt må utnyttes også på høyeste politiske nivå. Et slikt fokus er nødvendig for å fremme våre egne natur- og miljøinteresser. Etter komiteens mening kan vår nordområdepolitikk være utgangspunkt også for et sterkere norsk bidrag i det internasjonale arbeidet med å etablere strengere miljøreguleringer, nettopp fordi vi her forvalter ressurser av global betydning.

Komiteen mener det er et betydelig behov for å styrke samordningen av det løpende arbeid med nordområdespørsmålene i forvaltningen og på politisk nivå.

Komiteen merker seg de tiltak Regjeringen varsler for å oppnå dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det er nødvendig med en mer kraftfull og samordnet norsk politikk i forhold til nordområdene. Norge hevder suverenitet over et svært stort sjøterritorium. Dette medfører et stort ansvar i forhold til nasjonale interesser og internasjonale forpliktelser. Økende internasjonal interesse, særlig blant stormaktene på grunn av de store olje- og gassforekomstene i nord, kan marginalisere Norge dersom ikke innsatsen forsterkes betraktelig.

Flertallet mener at meldingen bare et stykke på vei omtaler de store utfordringer i nord og den grunnleggende nye situasjonen som Norge er kommet i etter slutten på den kalde krigen. Stortingsmeldingen representerer således bare en begynnelse på arbeidet med å løfte dette området høyere opp på den internasjonale, politiske dagsorden. I forlengelsen av dette må det gjøres en innsats nasjonalt og regionalt i Norge for å sikre befolkningsgrunnlag og næringsutvikling i de nordligste fylkene. Flertallet mener at investeringer på disse områdene vil kunne få ringvirkninger i andre deler av regionen, og i noen tilfeller fungere som drivkrefter for økt handel, samhandel, kompetanseheving og kulturutveksling i nord.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at nordområdene for lenge har vært et forsømt område i norsk utenrikspolitikk. Det er derfor på høy tid at nordområdepolitikken vies større politisk oppmerksomhet.

Disse medlemmer mener utfordringene i nordområdene er av vital interesse for nasjonen og behovet for helhetlighet og samordning så påkrevet at vi fremmer forslag om å opprette et eget nordområdedirektorat underlagt Statsministerens kontor. Direktoratet lokaliseres til Finnmark. Subsidiært vil disse medlemmer foreslå at den tiltenkte statssekretær for nordområdene plasseres ved Statsministerens kontor og ikke i Utenriksdepartementet.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener Norge trenger en langsiktig strategi for nordområdene som på kort og lang sikt skal sikre de rettigheter og forvalte det ansvar som er knyttet til havområdet i nord. Dette medlem mener virkemidlene og tiltakene som skisseres i nordområdemeldingen, ikke er tilstrekkelig dimensjonert for utfordringene Norge står overfor i en ny geopolitisk situasjon, der energipolitikken blir stadig viktigere. Dette medlem viser til de meget gode erfaringene Norge har fra perioden Jens Evensen var havrettsminister på 1970-tallet. Jens Evensen lyktes med et beskjedent sekretariat å oppnå internasjonalt gjennomslag for norske interesser. Rettighetsavklaringene havrettsministeren bidro til å drive fram, har vært et viktig grunnlag for utviklingen av norsk økonomi og ressursforvaltning. Dette medlem vil sikre det nødvendige politiske fokus på nordområdespørsmål ved at det utnevnes en egen nordområdeminister. Siden nordområdespørsmål favner om store deler av det politiske spekteret, bør nordområdeministeren være tilknyttet Statsministerens kontor for å sikre et overordnet perspektiv. Nordområdeministeren bør være en midlertidig statsrådspost.

Overordnede mål

Komiteen deler Regjeringens målsetting om å sikre politisk stabilitet, forutsigbarhet og bærekraftig utvikling i nordområdene.

Ivaretagelse av norske interesser i nord dreier seg i dag i økende grad om bærekraftig utnyttelse av ressursene og overvåking av miljøet i området.

Komiteen mener en av hovedutfordringene for Norge er at vi i dag har store områder i nord der norsk forvaltning eller suverenitet er omstridt og der mange land ikke har noen klar posisjon til den norske holdningen. Dette gjelder i forhold til avgrensningen av den økonomiske sonen, avgrensningen av sokkelen samt forvaltningen av fiskevernsonen rundt Svalbard.

Komiteen er enig i Regjeringens posisjon i forhold til disse spørsmålene.

Komiteen viser til at Norge har få multilaterale rammer å håndtere de mer omfattende nordområdespørsmålene innenfor.

Videre mener komiteen at de tilgjengelige, multilaterale organene kan brukes til å ta opp mer avgrensede spørsmål.

Komiteen vil understreke at NATO fortsatt spiller en viktig rolle i forhold til nordområdene, men at organisasjonen gir begrensede muligheter når det gjelder de nye utfordringene.

Det er nødvendig med militær tilstedeværelse, inkludert Kystvaktens, som en troverdig markering av norsk suverenitet og understreking av at Norge er innstilt på å forsvare de rettigheter og vitale interesser vi har i nordområdene.

Videre trengs fast og konsekvent håndhevelse av både nasjonale bestemmelser og internasjonalt regelverk.

Komiteen mener at de nye utfordringene i stor grad må løses med politiske og økonomiske midler.

Komiteen vil videre understreke at det er viktig å unngå økte militære spenninger i nordområdene. Det vises til at Forsvarets rolle er nedfelt i en rekke dokumenter de siste årene. Den konkrete tilpasningen til de rammene som er lagt i forsvarsreformene, er en del av den løpende politikken.

Komiteen konstaterer at EU-land som ikke deler de norske synspunktene eller ikke klart har gitt til kjenne sine posisjoner, kan bruke EU som kanal for sine interesser.

Norge har ikke denne muligheten, men må benytte kontakten med de enkelte EU-land og med EU til påvirke holdningene til spørsmål som gjelder nordområdene.

I den nærmeste tiden er det særlig viktig at Regjeringen gir høyeste prioritet til å drøfte med formannskapet, EU-institusjonene og relevante medlemsland revisjonen av EUs nordlige dimensjon, utviklingen av "naboskapspolitikken" og det "strategiske partnerskapet med Russland".

I lys av utviklingen etter 1990 mener komiteen at Barentssamarbeidet og samarbeidet rundt Arktisk råd har fått økt betydning.

Komiteen er enig med Regjeringen i at bilaterale dialoger med Canada, Frankrike, Storbritannia, Tyskland, USA og EU blir svært viktige i tiden fremover.

Samarbeidet med Russland står etter komiteens mening i en særstilling når det gjelder bilateral kontakt. Meldingen gir en god beskrivelse av endringene i forhold til Russland etter slutten på den kalde krigen.

Norge må legge opp til en mest mulig helhetlig politikk i forhold til Russland. Samarbeidet med Nordvest-

Russland er en del av det mer omfattende samarbeidet med Russland.

Samarbeidet må ta hensyn til at de to landene på noen områder har motstridende syn, og på andre til dels konkurrerende interesser. Samtidig har landene også grunnleggende, felles interesser i forhold til ressurs- og miljøforvaltning og økonomisk samarbeid, blant annet fordi begge er store energiprodusenter.

Komiteen mener at det sivile samfunn må involveres i arbeidet med nordområdedialogene, også fordi det er verdifullt i seg selv med bidrag fra uavhengige organisasjoner. Dette gjelder særlig i samarbeidet med Russland.

Det finnes flere avtaler som etter komiteens mening er relevante for nordområdene, særlig mellom Norge og Russland, av ulik karakter som dekker flere områder. Det bør vurderes om en kan finne frem til et mer omfattende rammeverk for felles "kjøreregler" i nordområdene. Det bør vurderes om flere interesserte land, samt EU, kan bringes inn som parter i et slikt mulig rammeverk.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener miljøet og situasjonen for urfolk er blant de spørsmål som kan vurderes i et slik rammeverk.

Komiteen mener at, i tillegg til det internasjonale arbeidet, er tilstedeværelse og aktivitet et grunnleggende middel til å håndheve norske interesser i nordområdene.

Komiteen er videre av den oppfatning at trygge lokalsamfunn og en god økonomisk utvikling i Nord-Norge er en avgjørende forutsetning for en helhetlig norsk politikk for nordområdene.

Komiteen ser på folk til folk-relasjonene som viktige for å bidra til økt stabilitet og fredelig utvikling i nord. Det er viktig å videreføre tiltak som bidrar til å redusere de betydelige forskjellene i levestandard og helsesituasjon i regionen. Dette bør gjøres på en måte som styrker det sivile samfunn.

Komiteen vil understreke at nordområdene representerer et uvurderlig naturmiljø, blant annet med noen av de siste store områdene med uberørt natur i vår del av verden. Miljøet i nord er sårbart, og det krever en offensiv og konsekvent politikk for å etablere en bærekraftig utvikling som sikrer at det biologiske mangfoldet opprettholdes. Det må være grunnleggende hensyn i norsk nordområdepolitikk å sikre at Norge kan bevare, høste og videreforedle Barentshavets fiskerikdom. Komiteen vil støtte Orheim-utvalgets visjon om at "Norge, gjennom aktiv bruk av naturressurser, offensiv utenrikspolitikk og strenge miljøkrav kan gjøre nordområdene til et foregangsområde for bærekraftig utvikling, der kultur og natur danner grunnlaget for nyskapende næringsvirksomhet og samarbeid mellom nasjoner." (NOU 2003:32).

Komiteen viser i denne sammenheng til at Regjeringen har varslet at den vil legge frem en helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet i 2006, hvor hensynet

til miljø, fiskerier, petroleumsvirksomhet og sjøtransport skal vurderes samlet.

Komiteen vil understreke at et mål om bærekraftig utvikling krever betydelig internasjonal innsats.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at norsk nordområdepolitikk derfor vil måtte bli preget av arbeidet som foregår i Europa og internasjonalt for å etablere stadig høyere miljøstandarder, ikke minst for å etablere strengere regimer for utslipp av globale klimagasser.

En forutsetning for å kunne gjøre dette er ifølge komiteen å styrke kunnskapsgrunnlaget gjennom en betydelig satsing på miljøforskning, kompetanse og overvåking. Her må Norge være ledende nasjon. Etter komiteens mening er det norsk-russiske samarbeidet på alle nivåer, ikke minst i det sivile samfunn, av stor betydning for en miljømessig positiv utvikling i nord.

Komiteen mener at en helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet også vil omfatte vurderinger av petroleumsvirksomheten.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det både for å sikre stabilitet og bærekraftig utvikling er nødvendig å sikre et urfolkperspektiv i nordområdepolitikken, ved at urfolk sikres medbestemmelse og innflytelse på utviklingen og ved at internasjonale konvensjoner respekteres.

Norge har betydelige interesser knyttet til energiresursene i Barentshavet. Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at Norge vil styrke sin posisjon i nordområdene ved å legge til rette for at norske selskaper tar del i petroleumsvirksomheten i Barentshavet, slik Regjeringen legger opp til.

Et tredje flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, viser til Orheim-utvalgets innstilling (NOU 2003:32) hvor et flertall konkluderer med at norske selskaper må stimuleres til å engasjere seg i Barentshavet på basis av sin høye offshore- og miljøkompetanse. En offensiv nordområdestrategi vil gi Norge et bedre utgangspunkt for å engasjere Russland, USA og EU i et sterkere samarbeid om blant annet sjøsikkerhet og oljevernberedskap. Dette flertallet mener derfor at det bør legges til rette for at norske selskaper får en plass i fremtidig petroleumsutvinning også på russisk side. Selv om det er ulike syn på når en mer omfattende aktivitet til havs vil komme i gang, så er det viktig at det allerede nå vurderes om et strategisk partnerskap kan utvikles på dette området.

Transportløsninger i form av rørledning langs kysten av Norge bør vurderes i en slik sammenheng.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at USA søker aktivt etter nye energikilder og leverandører for å gjøre seg mindre

avhengig av oljeproduksjonen i Midtøsten. Også EU har interesser av energileveranser fra nord. Det tilsier at Norge må ha en framtidsrettet og gjennomtenkt posisjon i forhold til dem som potensielt vil være involvert i en interessekonflikt. Dette krever også at Norge opprettholder en viss militær tilstedeværelse i nord, både av hensyn til overvåking og ulykkesberedskap, men også for å kunne hevde nasjonale interesser hvis dette blir nødvendig. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til Stortingets vedtak om å fortsatt stasjonere Forsvarets skvadron 337 (kystvakthelikoptrene) med skvadronledelse på Bardufoss. Dette vedtaket sikrer geografisk nærhet til de områdene hvor behovet for kystvakthelikoptre er størst. Forsvarets innretning og organisering bør etter disse medlemmers mening gjennomgås med sikte på å sikre kapasiteter i nord på kort og lang sikt.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener hensynet til miljø, og ikke minst en bærekraftig forvaltning av de enorme fiskeriressursene, skal være overordnet hensynet til norsk petroleumsindustri. Barentshavet er et av verdens mest produktive havområder. Her forvalter Norge, i samarbeid med Russland, ekstremt store og viktige bestander av blant annet torsk og lodde. I tillegg finnes det et unikt biologisk mangfold i dette området.

Disse medlemmer støtter initiativer overfor EU-land i nordområdepolitikken. Disse medlemmer vil likevel hevde at så lenge Norge ikke er medlem av EU, har vi større handlingsrom til å fremme våre nasjonale interesser og bygge allianser med andre land i nordområdene.

Disse medlemmer viser for øvrig til at Regjeringen varsler at den vil komme til Stortinget med en helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet, og at den representerer en mulighet til å reise disse problemstillingene i sin fulle bredde. Det er i denne sammenheng grunn til å påpeke at arbeidet med å balansere ulike interesser i området haster, all den tid store internasjonale oljeselskaper allerede er klare til å sette i gang boreaktivitet i Barentshavet.

Det er etter komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiets oppfatning ikke tilfredsstillende å ha en så lav tilstedeværelse av marinefartøyer i nordområdene som i dag. Marinens fregatter må ha nordområdene som et av sine naturlige patruljeområder, og patruljeringen må skje gjennom hele året. Disse medlemmer ser det som naturlig at Forsvaret retter et sterkere fokus på nordområdene som en følge av den økte trafikken, samt økt aktivitet innenfor olje- og gasssektoren. Disse medlemmer vil understreke at Fremskrittspartiet har vært og er uenig med stortingsflertallet når det gjelder størrelsen på Forsvaret og bevilgningene i så måte. Med et større budsjett og en mer robust struktur med mer og bedre materiell ville Norge fremstått som en sterkere aktør i nordområdene. Videre ville aktivitetsnivået generelt ha vært høyere og dermed tilstedeværelsen i nordområdene sterkere.

Disse medlemmer mener det er nødvendig å komme i gang med olje- og gassutvinning også på norsk side i Barentshavet. Vi erkjenner at dette innebærer miljøutfordringer, men mener norsk oljeindustri med sin verdensledende teknologi er i stand til å møte disse utfordringene. Disse medlemmer mener Norge må posisjonere seg og signalisere allerede nå at vi ønsker å forsyne både Europa og USA med gass i årene fremover. Disse medlemmer mener det straks bør fattes en beslutning om å iverksette helårlig petroleumsvirksomhet i den norske delen av Barentshavet.

Disse medlemmer mener Finnmark må utstyres med den nødvendige infrastruktur og eventuelt ilandføringsanlegg for å kunne håndtere en større satsing i Barentshavet. Planleggingen av dette må begynne allerede nå. Disse medlemmer mener dette også bør kunne bety mulighetene for en industrialisering i Finnmark med tilgjengelig gass.

Disse medlemmer mener det er viktig å ha en kontinuerlig oppfølging av mulighetene og utfordringene i nordområdene og foreslår derfor at Regjeringen annethvert år legger frem en melding om status, utfordringer og problemstillinger i nordområdene.

Målsettingen om økt aktivitet i Barentshavet vil etter komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstrepartis syn medføre store belastninger på et utsatt økosystem. Det er en gambling med framtidige generasjoners livsgrunnlag.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener det trengs en tydeligere militær tilstedeværelse i nord som en troverdig markering av norsk suverenitet og understrekning av at Norge er innstilt på å forsvare de rettigheter og vitale interesser vi har i nordområdene. Befesting og videreføring av de folkerettslige traktater og effektiv ressursforvaltning er viktige oppgaver med store økonomiske og utenrikspolitiske virkninger, der vi må signalisere hvor våre interesser og prioriteringer ligger. Dette medlem vil sikre en tydeligere militær tilstedeværelse i nord blant annet gjennom økt øvingsaktivitet i Nord-Norge, en tydeligere sjømilitær tilstedeværelse i nord og ved opprettholdelse av forsvarsaktiviteten i Nord-Norge. I de to nordligste fylkene er antallet militært personell gått ned betydelig. Forsvaret i nord må ikke svekkes ytterligere.

Dette medlem mener økt petroleumsaktivitet i Barentshavet først kan skje når oljeselskapene har utviklet en teknologi for absolutt nullutslipp til sjø og det foreligger en helhetlig forvaltningspolitikk som ivaretar fiskeri- og miljøinteresser. De mest sårbare områdene må sikres som petroleumsfrie soner. En økning i petroleumsaktiviteten i Barentshavet må skje innenfor forpliktelsene Norge har i forhold til utslippene av klimagasser.

Dette medlem mener det er behov for målrettet alliansebygging for å løfte nordområdene høyere opp på den internasjonale dagsordenen. Det må etableres tydeligere kjøreregler i det nordatlantiske havområdet.

Det trengs et tettere samarbeid for å sikre en bærekraftig forvaltning av fiskeressursene og en energiutvinning som tar hensyn til havmiljøets sårbarhet gjennom at det utvikles felles miljøkrav og en felles forståelse av de folkerettslige traktatene. Dette medlem mener at et norsk initiativ for å etablere en ny internasjonal samarbeidsorganisasjon i nord, en Nordatlantisk ressursorganisasjon - NARO, vil skape et forum godt egnet for å nå de ovennevnte målene. En slik dialog bør bestå av de viktigste interessentene i nordområdene - Canada, Danmark, Island, Norge, Russland og USA. Alliansbyggingen må ha som mål å redusere muligheten for at diplomatisk rivalisering og økonomisk konkurranse slår uheldig ut i for vårt område. Dette medlem mener et slikt initiativ vil skape en ny dynamikk i nordområdepolitikken.

Folkerettslige spørsmål

Komiteen viser til at formålet med fiskevernsonen ved Svalbard er å sikre ansvarlig forvaltning av de levende ressurser, og at dette havområdet er et av de mest sentrale oppvekstområdene for viktige fiskebestander. Til tross for at det er ulike syn på Svalbardtraktatens geografiske virkeområde og dermed også på fiskevernsonen ved Svalbard, er sonen i alt det vesentlige blitt etterlevd i praksis. Komiteen mener det er en viktig målsetting å videreføre en troverdig og forutsigbar norsk jurisdiksjon i havområdene rundt Svalbard og å fremme forståelse internasjonalt for de nødvendige kontroll- og håndhevelsestiltak.

Komiteen merker seg at Regjeringen har som mål å etablere konkrete tiltak som reduserer sannsynligheten for ulykker i våre nære havområder, og at den i denne sammenheng vil vurdere å etablere deler av kystområdene utenfor Nord-Norge som særlig sårbart område (PSSA) i forbindelse med helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet. Komiteen merker seg videre at et sentralt tiltak kan være etablering av seilingsleder utenfor territorialgrensen i norsk økonomisk sone, under forutsetning av godkjenning i IMO. Komiteen merker seg at en søknad om dette kan være aktuelt i kombinasjon med en PSSA-søknad.

Komiteen vil understreke at Norge, fordi vi forvalter ressurser av global betydning, må ha en fast håndhevelse av nasjonale bestemmelser, internasjonalt regelverk og en bærekraftig forvaltningsstrategi. At flere stater er uenige i vårt syn på deling av havområdene, gjør ressurskontrollen mer krevende. Komiteen mener at den eneste måten vi kan videreføre dagens regime på er at vi forvalter områdene slik at fiskeristormaktene og USA ser sine interesser best tjent med at Norge forestår forvaltningen. Utvinning av naturressurser, oljetransport og fiskerivirksomhet skaper behov for økt miljøovervåking og ressurskontroll. Komiteen viser til at det foregår ulovlig fiske. Overvåking, oljevernberedskap og seilingsleder må til enhver tid tilpasses behovet, og seilingsleden bør flyttes lenger ut fra kysten. Det må også settes av tilstrekkelig ressurser til Kystvakten for å bekjempe miljøkriminalitet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at det er oppnådd betydelig fremgang i drøftelsene om avgrensning av kontinentalsokkel og 200-milssoner i Barentshavet, og at det er enighet om en videreføring av forhandlingene på grunnlag av en helhetlig tilnærming som inkluderer fiske, petroleumsvirksomhet og forsvarsinteresser. Flertallet viser til at forutsetningen for fullt ut å kunne utnytte energimulighetene i nord er at det blir fremforhandlet en avgrensningslinje for kontinentalsokkelen. Inntil dette skjer, mener flertallet at en grundigere kartlegging av den uomstridte del av Barentshavet kan være nyttig for å skape bedre oversikt over ressursituasjonen og videreutvikle norsk kompetanse som man også fra russisk side kan se seg tjent med å ta i bruk i partnerskap på russisk sokkel.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener delelinjeproblematikken til enhver tid må være øverst på den utenrikspolitiske dagsorden, inntil denne sak har funnet sin endelige løsning.

Bilateralt samarbeid med Russland

Det bilaterale samarbeidet med Russland er etter komiteens mening av vital betydning, ikke minst når det gjelder forvaltningen av levende marine ressurser. Det må legges stor vekt på å videreføre det forsknings- og vitenskapsbaserte forvaltningsarbeidet. Det må være et mål å skaffe større forståelse internasjonalt for behovet for en pålitelig ressurskontroll og håndhevelsestiltak i havområdene i nord, inkludert i fiskevernsonen rundt Svalbard. Målet må være å få lagt grunnlaget for en bærekraftig, økosystembasert forvaltning av havområdene.

Komiteen mener det må tas nødvendige grep for å hindre overfiske. Skal vi få til en bærekraftig forvaltning av de marine ressursene, må ressurser settes inn for å sikre at alle etterlever gjeldende forvaltningsregime.

Med den økte sjøtransporten og utsiktene til økt økonomisk aktivitet på russisk side i Barentshavet, vil det bilaterale miljøsamarbeidet med Russland bli enda viktigere. Komiteen viser til at det i 2003 ble innledet et tettere norsk-russisk samarbeid for å bedre sjøsikkerheten og videreutvikle oljevernberedskapen i Barentsregionen. Redningsøvelsen Barents Rescue 2005 med deltakelse fra nordiske land og Russland vil gi viktige innspill til hvordan dette samarbeidet ytterligere kan styrkes.

Næringssamarbeidet med Russland bør også styrkes, og komiteen merker seg at Regjeringen vil støtte opp om norsk næringslivs fremstøt på det russiske marked.

Komiteen støtter opprettelsen av en stilling som næringslivsmedarbeider ved generalkonsulatet i Murmansk.

Komiteen mener grensestasjonen på Storskog må bli døgnåpen. Det er nødvendig å se på kostnader og regelverk for utstedelse av visum fra Russland til Norge med det formål å bedre situasjonen for det regi-

onale næringsliv i Nord-Norge og Nordvest-Russland og den menneskelige kontakt på tvers av grensen.

Komiteen mener at menneskerettighetsspørsmål fortsatt må være en del av det norsk-russiske samarbeidet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, deler Regjeringens syn på at norsk deltakelse på kommersiell basis i utvikling av russiske olje- og gassfelt må være en prioritert målsetting, og merker seg at Regjeringen vil støtte aktivt opp om dialog mellom norske og russiske aktører. Samarbeid om sjøsikkerhet og oljevernberedskap vil i denne sammenheng bli av stor betydning.

Regionalt samarbeid i nord

Komiteen viser til at fra Barentssamarbeidet ble opprettet i 1993 til i dag har om lag 2 000 norsk-russiske prosjekter fått støtte gjennom de midler Regjeringen har bevilget gjennom Barentssekretariatet. Komiteen vil fremheve betydningen av kompetansen sekretariatet i Kirkenes har opparbeidet gjennom disse årene, og mener Barentssamarbeidet er blitt en drivkraft i det regionale samarbeidet i nord.

Komiteen viser til at også kommunene og fylkeskommune i Barentsregionen gjennom sin pådriverrolle i Barentssamarbeidet har opparbeidet seg betydelig kompetanse og nyttig erfaring, og utgjør en viktig ressurs i det videre norsk-russiske samarbeidet. Det samme gjelder for de frivillige organisasjonene som har tatt del i Barentssamarbeidet.

Komiteen merker seg at Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med konkrete bevilgningsforslag for å styrke prosjektsamarbeidet med Russland. Komiteen støtter opprettelsen av et Barentsinstitutt i nært samarbeid med etablerte forsknings- og utdanningsinstitusjoner. Komiteen deler oppfatningen om at dette vil kunne bidra til å styrke folk til folk-relasjonene i regionen.

Komiteen mener Regjeringen under Norges formannskap i Arktisk råd 2006-2008 må ta initiativ til å styrke det sirkumpolare samarbeidet. Komiteen mener det ligger godt til rette for dette på bakgrunn av sammenfallet med Det internasjonale polaråret 2007-2008, og viser til at Regjeringen varsler midler til ulike samarbeidsprosjekter. Komiteen deler Regjeringens målsetting om å styrke Arktisk råd gjennom etableringen av et fast sekretariat lagt til Tromsø.

I denne sammenheng vil komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, peke på viktigheten av å sikre urfolkgruppene representasjon ved et slikt sekretariat.

Komiteen viser til at det er en lang tradisjon for folk til folk-samarbeid med de øvrige landene i Barentsregionen, Sverige og Finland, og at samarbeidet bør videreutvikles. Komiteen mener prosjektet Norsk-russisk biblioteks- og informasjonstjeneste i Grenseland er et godt eksempel på hvordan bilateralt kulturarbeid kan drives. Komiteen mener det bør

vurderes etablert en fast norsk-russisk biblioteks- og informasjonstjeneste i Kirkenes.

Komiteen mener at økt samarbeid og kontakt på medieområdet er viktig. Dette samarbeidet bør også inkludere utveksling av journalister.

Det er komiteens syn at stabilitet og utvikling i regionen avhenger av positiv sosial og økonomisk utvikling på russisk side. Det er derfor et mål at norsk nordområdepolitikk bidrar til å bekjempe fattigdom og sosial nød, og til å utvikle demokratiske strukturer og det sivile samfunn i Russland. Komiteen vil vise til det viktige arbeidet som gjøres innen den tredje sektor innen disse områdene, og mener at dette må integreres i de politiske strategiene for nordområdene.

Komiteen mener det er grunn til å advare mot den trusselen smittsomme sykdommer som tuberkulose og HIV/AIDS utgjør for befolkningen i nord. Økt reisevirksomhet over grensene og mer kontakt på tvers er positivt, men har negative sider i form av økt sykdomsspredning. Det er derfor nødvendig å styrke helsesamarbeidet med Russland, også i samarbeid med ulike frivillige organisasjoner.

Komiteen vil også trekke frem prostitusjon som en utfordring i nordområdene. Ifølge OSSE er om lag 50 000 russiske kvinner utnyttet i internasjonal "trafficking". Komiteen mener det må tas initiativer overfor russiske myndigheter om samarbeid mot organiserte strukturer.

Komiteen mener det er behov for en klar økning av støtten til prosjektsamarbeid. Det er viktig at bevilgningene holdes på et relativt stabilt nivå.

Komiteen er kjent med at det er laget planer for å knytte Kirkenes til det russiske jernbanenett i Nikel. Komiteen mener dette er interessant og at det vil kunne bli en fremtidig transportkorridor for blant annet russisk gass. Komiteen vil derfor be Regjeringen om en nærmere vurdering av jernbaneforbindelse Nikel - Kirkenes og på egnet måte komme tilbake til Stortinget i dette spørsmålet.

Komiteen mener utveksling av studenter med Russland er viktig for norsk næringsliv og norsk diplomati. Det handler om å skape forståelse og nettverk. Dette vil være svært viktig i de fremtidige relasjoner med Russland. Komiteen ber derfor om at det satses sterkere på ulike utvekslingsprogrammer og målrettede stipendordninger, for norske studenter i Russland og russiske studenter i Norge.

Styrket kunnskap

Komiteen deler Regjeringens oppfatning av forskning og vitenskap som en betingelse for beskyttelse og bærekraftig forvaltning av våre land-, kyst- og havområder i nord. Miljøovervåking og miljøkompetanse er vårt viktigste instrument, også for å nå frem i internasjonale forhandlinger om avtaler og regelverk. Komiteen viser til ACIA-rapporten som ble lagt frem i 2004, hvor det fremgår at temperaturen over store deler av Arktis kan øke. Klimamodeller brukt i forbindelse med utarbeidelse av helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet, viser at havisen kan være borte

fra store deler av Barentshavet i 2050. Varmere klima vil ha direkte og indirekte effekter på sektorer som energi, fiskeri, havbruk, transport og turisme. Dette representerer en betydelig utfordring for norske myndigheter.

Komiteen er positiv til Regjeringens målsetting om å styrke marin kunnskapsoppbygging, blant annet gjennom økt nærvær i nordområdene. Det er behov for å styrke kunnskapen om miljøgifter, også for å kunne se effekter av økt tilfang av miljøgifter i lys av klimaendringene. Norge må også bidra til å styrke internasjonale konvensjoner for å regulere tilfanget av miljøgifter.

Komiteen mener Svalbards unike beliggenhet og tilgjengelighet utgjør en ressurs for Norge som må utnyttes bedre. Det er etter komiteens mening et mål at norske forskere sikres tilstrekkelig finansiering for å opprettholde og styrke sin forskningsaktivitet på Svalbard. Det er viktig at Norge besitter tilstrekkelig bredde- og dybdekompetanse for å kunne møte de komplekse utfordringene i polarområdene. Komiteen støtter derfor målsettingen om å legge til rette for økt forskningssamarbeid i nord, særlig på Svalbard og med russiske forskere. Dette vil være med på å styrke grunnlaget for en forvaltning av naturområder og ressurser i nordområdene på et vitenskapelig grunnlag.

Når det gjelder polarområdene, merker komiteen seg at Regjeringen ser norsk aktivitet og tilstedeværelse i nær sammenheng med vår suverenitets- og jurisdiksjonshåndhevelse over norsk territorium. Komiteen vil understreke sterkt den betydning det internasjonale polaråret 2007-2008 vil få for Norges rolle som polarnasjon, og for oppbyggingen av internasjonal miljøkunnskap. Komiteen mener det er en viktig oppgave å sikre våre kompetansemiljøer gode betingelser for å delta aktivt, både i planlegging og gjennomføring av aktiviteter i det internasjonale polaråret.

Komiteen mener opprettelse av et internasjonalt forskningsfond for nordområdene innenfor rammen av Arktisk råd, slik Regjeringen vil ta initiativ til, kan bidra til å styrke den internasjonale miljøkompetansen om klimaendringer og arktiske strøk. Komiteen vil fremheve den betydelige forskningskompetanse som er etablert i Tromsø, særlig knyttet til de polare områder, og mener forvaltningen av et slikt fond bør legges til Tromsø.

Komiteen er opptatt av at et internasjonalt forskningsfond for nordområdene ikke kommer på bekostning av annen forskning i nordområdene. Samtidig er det viktig at et slikt forskningsfond får bred deltakelse, også på finansieringssiden. Komiteen vil komme tilbake til denne problemstillingen når de konkrete bevilgningsforslag foreligger.

Et tett utdanningssamarbeid i Barentsregionen vil kunne gi et utdanningsløft for de nordligste fylkene. Det kan handle om økt utveksling av kompetanse, nye partnerskap og felles prosjekter innenfor kunnskapsnæringer. Det kan bety mer omfattende utvekslingsprogrammer for elever og studenter mellom landene. Komiteen vil spesielt henvise til MBA-

studier, utvekslingsprogrammer og andre tiltak som universitetet i Tromsø og høyskolene i Narvik og Bodø har i samarbeid med blant annet universitetene i Murmansk og Arkhangelsk.

Komiteen mener at satsing på miljøforskning og -kunnskap i nord kan gi grunnlag for grønn næringsvirksomhet. Målrettede innovasjonsprogrammer rettet mot fornybare ressurser som fisk, energi og reiseliv vil videre kunne øke norsk eksport av miljøvennlige løsninger og produkter og på sikt tjene hele Barentsregionen.

Komiteen støtter forslaget om et Barentsinstitutt i Kirkenes og mener det må være et tett samarbeid mellom Barentsinstituttet og de øvrige FoU-miljøene i Nord-Norge. Barentsinstituttet bør videreutvikle samarbeidet med de russiske universitetene i Barentsregionen, og internasjonal forskerkompetanse bør knyttes til instituttet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener forskningsaktiviteter knyttet til urfolk i arktiske strøk er av stor viktighet, ikke minst i lys av de raske klimaendringene og utsiktene til økt økonomisk aktivitet i nordområdene.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det bør vurderes om et eget forskningsfond knyttet mot Nordvest-Russland, som i dag forvaltes av Senter for Internasjonalt Universitetssamarbeid (SIU), bør legges til Barentssekretariatet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at industriutbygging i forhold til nordområdene vil kreve innsats på forskning og utvikling av kaldklima-industribygging. Aktuelle miljø i nord som Høgskolen i Narvik og miljøet knyttet til dette bør videreutvikles innenfor dette området. Det samme gjelder miljøene i nord innenfor rom og atmosfæreforskning som har hovedbase i Tromsø. Det juridiske fagområdet ved Universitetet i Tromsø bør videreutvikles med fokus på nordområdene, havrettsproblematikk og ressursutnyttelse i Barentshavet. Det er også behov for kunnskapsutvikling om arktiske forhold innenfor primærnæringene.

Atomsikkerhet

Komiteen konstaterer at atomsikkerhet er en av de største utfordringene vi står overfor i nordområdepolitikken, og at konsentrasjonen av atominstallasjoner og atomavfall i Nordvest-Russland representerer en miljø- og spredningstrussel. Komiteen viser til at den norske innsatsen har to hovedmålsettinger: Å bidra til å beskytte helse, miljø og næringsvirksomhet mot radioaktiv forurensning, og å bidra til å hindre at radioaktivt og spaltbart materiale kommer på avveie og blir brukt til terrorformål. Komiteen anser det for positivt at atomsikkerhetssamarbeidet med Russland i de siste årene har økt i omfang, samtidig som det er iverksatt store og kompliserte prosjekter. Komiteen mener at

innsatsen for atomsikkerhet må økes ytterligere, og merker seg at Regjeringen i St.prp. nr. 65 (2004-2005) går inn for å øke bevilgningene for inneværende år med 37 mill. kroner til atomsikkerhet og prosjektsamarbeid med Russland. Samtidig er det viktig å koordinere og samordne norsk innsats med andre bidragsytere til dette arbeidet.

Komiteen erkjenner at tilstandene ved gjenvinningsanlegget i Majak er problematiske og at det derfor er behov for store investeringer for å sikre at anlegget ikke påfører omgivelsene skade. Komiteen viser til meldingens omtale av at det kan komme forslag om bygging av lageranlegg i våre nærområder, men at utredning og beslutningsprosessen kan ta mange år.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er i denne sammenheng enig med Regjeringen som understreker at viktigere enn lokaliseringsspørsmålet er at slike anlegg tilfredsstiller strenge miljøkrav. Samtidig er det, som meldingen understreker, vanskelig å hevde at midlertidig lagring i påvente av utbedring av Majak er bedre eller verre enn gjenvinning i det eksisterende anlegget. Flertallet erkjenner derfor at det er bedre å finne frem til praktiske løsninger innenfor akseptable rammer, enn å søke etter optimale løsninger. Dette har i første rekke sammenheng med at det økte internasjonale engasjementet for løsning av atomsikkerhetsproblemene i Russland vil kunne øke presset på anlegget i Majak.

Komiteen er enig med Regjeringen i at ulykker ved russiske kjernekraftverk kan få store konsekvenser også for norske interesser. Meldingen viser til at norsk innsats for økt sikkerhet ved russiske kjernekraftverk har bidratt til at de mest akutte sikkerhetsproblemene nå er løst, og at bidragene derfor blir redusert. Komiteen understreker at Regjeringen må fortsette sitt arbeid for å få stengt russiske kjernekraftverk i våre nærområder. Videre innsats fra norsk side bør derfor konsentreres om vedlikehold, eventuelt tilpasning av allerede gjennomførte sikkerhetstiltak. Komiteen understreker også at det er viktig at norske tilsynsmyndigheter og fagmiljøer viderefører en nær kontakt med de aktuelle kraftverk, både av beredskapshensyn og for å bidra til positiv utvikling av sikkerhetskulturen ved verkene.

Komiteen mener alternativer til atomkraft som energikilde bør vies større oppmerksomhet. I en region som er så avhengig av kraft fra atomkraftverk som drives på overtid, bør det være en prioritert oppgave.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at det må legges til rette for økte investeringer i alternative, fornybare energikilder, og viser i denne sammenheng til at det er grunnlag for vindkraft, bølge- og tidevannskraft i dette området.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet registrerer at meldingen ikke legger opp til å støtte opprettelsen av et

midlertidig lager for brukt atombrensel i regionen. Resultatet av denne politikken er at faren for lekkasjer øker, i og med at avfallet må lagres til anlegget i Majak, mange hundre kilometer unna. Disse medlemmer ber Regjeringen arbeide for etablering av et midlertidig lager av atomavfall i dialog med russiske myndigheter, og gjøre klart at Norge er villig til å bidra til finansieringen av et slikt lager.

Næringssamarbeid

Komiteen er enig i at et aktivt næringssamarbeid over grensene i nord må utvikles av næringslivet selv, samtidig som myndighetene må bidra som døråpner og tilrettelegger. Komiteen vil understreke at denne tilretteleggerrollen vil være viktig for at et bredt spekter av norske bedrifter skal ha mulighet til å delta aktivt i næringsprosessene i nordområdene. Komiteen har merket seg den aktivitet som foregår fra norsk side for å utvikle bedriftsklynger som både kan styrke norske bedrifters konkurranseevne i Russland, og samtidig legge grunnlag for økt samarbeid mellom norske og russiske bedrifter og forskningsmiljøer. Komiteen har merket seg at erfaringene fra SIVAs næringspark i Murmansk kan gi grunnlag for økt satsing på utvikling av norskbaserte innovasjonsmiljøer og bedriftsklynger i nordområdene. Komiteen vil peke på at en slik utvikling vil kunne trekke små og mellomstore norske bedrifter, blant annet underleverandører til olje- og gassindustrien, enda sterkere med i næringsutviklingen i dette område.

Komiteen vil bemerke at en aktiv næringslivssatsing fra norsk side i nordområdene vil være viktig både næringsmessig og politisk for Norge og Russland. Komiteen ser det som viktig at norske og russiske myndigheter arbeider systematisk for å forenkle prosedyrer og regler for økonomisk samkvem mellom landene, blant annet ved å bygge ned unødvendige byråkratiske hindre mellom de to landene.

Komiteen ber Regjeringen vurdere om garanti- og støtteordningene kan forbedres og tilpasses bedre til situasjonen i regionen.

Komiteen mener at en aktiv nærings- og distriktspolitikk i nord er avgjørende i en langsiktig strategi for å sikre våre interesser i nordområdene. Næringslivet i Nord-Norge må videreutvikles på grunnlag av kompetansen og på grunnlag av de rike naturressursene i landsdelen. En offensiv distriktspolitikk i nord basert på Nord-Norges egne ressurser er også viktig i en langsiktig næringsutvikling i Nord-Norge.

Videre er komiteen av den oppfatning at det er behov for robust nærings- og distriktspolitikk for å skape næringsvirksomhet og trygg bosetting blant annet i en langsiktig suverenitetsmarkering.

Komiteen mener det er viktig å bidra til vekst innenfor turisme og reiseliv i Barentsregionen. Dette er en av de hurtigst voksende næringer. De unike naturopplevelsene som denne regionen har å by på, representerer muligheter for helårsturisme, gjerne i et norsk-russisk samarbeid. Komiteen mener dette bør tilsi satsing på markedsføring av reiseliv i denne regionen.

Komiteen viser til at Nord-Norge har et betydelig miljø av teknologibedrifter. Selv om næringssamarbeidet går tregt generelt, har noen av disse allerede opprettet sterke økonomiske bånd mot Russland, fra Karelen til Kola. Det er viktig å styrke disse båndene og nordnorsk leverandørindustriens posisjoner innenfor Barents-regionen og i et norsk-russisk marked. Det gjelder både i forhold til petroleumsnæring, ny fornybar energi, skipstrafikk, oljevernberedskap (Norlense), skipsreparasjoner, oppdrag mot infrastruktur og transport. Det er viktig at norsk næringsliv bidrar til å løfte miljøkravene og standardene i et samarbeid med russerne.

Komiteen viser videre til at Narvik havn har gyldige planer for videre utbygging av Narvik-terminalen som vil sette denne i stand til å håndtere 430 000 20-fots containere pr. år. Kommunen samarbeider med Fiskeri- og kystdepartementet, Kystverket og Nordland fylkeskommune om utvidelsen. Komiteen viser også til det arbeidet som pågår for å starte prøvetransport av varer fra USA til Kina over Narvik havn. Det er viktig at staten støtter lokale myndigheters arbeid med å utrede forutsetningene for etablering av denne øst/vest-korridoren.

Komiteen mener det må tilrettelegges for utvikling og et godt samarbeid med Russland innen fiskeri- og havbruksnæringen. Et tettere regionalt samarbeid bør vurderes for å bedre samhandelen i nord. Fiskeeksport til Russland foregår i dag over St. Petersburg, men det kan på sikt være grunnlag for at en del av eksporten kan kanaliseres via Murmansk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det må foretas omfattende investeringer i infrastruktur dersom Nord-Norge kunne utnytte de nye næringspotensialer i Barentshavet og i samhandel med Russland. Logistikk-løsninger må prioriteres og utvikles i forhold til de muligheter og utviklingen vi står overfor. Infrastrukturen mellom landene i Barentsregionen må styrkes og samordnes, og alle som ønsker det, må sikres tilgang til bredbånd. Distriktskommisjonens forslag om at konsekvensanalyser også bør inneholde tiltak for lokal og regional utvikling, bør vurderes. Flertallet viser til at Barentshavet har store fiskeriressurser, men at for liten del av biomas-sene utnyttes i dag. Næringspotensialet i marin bioteknologiutvikling er svært stort. Forskningsmiljøet i Tromsø er langt framme på dette området og bør styrkes i det videre arbeidet for å realisere dette næringspotensialet.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at det i St.meld. nr. 30 (2004-2005) er lagt vekt på nordområdepolitikkens utenrikspolitiske sider. Dette flertallet mener rammebetingelser for næringsvirksomhet i Nord-Norge er av stor betydning for bosetting, suverenitetsmarkering og ivaretagelse av norske interesser. Dette flertallet viser likevel til at norsk næringspolitikk er drøftet nærmere i andre sammenhenger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at investeringsfondet for Nordvest-Russland, et fond som forvaltes av Innovasjon Norge, bør regionaliseres og plasseres i Nord-Norge. Dette fondet vil være et av de viktigste bidrag til næringsutvikling i nord. Det må også foretas en ny gjennomgang av kriteriene for tildeling av midler gjennom dette fondet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener en sentral forutsetning for et godt samarbeid mellom Norge og Russland er vital næringsaktivitet og infrastruktur på norsk side. Fiskeri- og havbruksnæringen står sentralt i næringsutviklingen i landsdelen. Det er en tett sammenheng mellom fiskerinæringen og havbruksnæringen og næringsutvikling generelt langs kysten, og mellom fiskerinæringen og bosetting. Disse medlemmer mener at den liberaliseringen av fiskeripolitikken som Regjeringen har gjennomført, er problematisk i forhold til bosettingen langs deler av kysten. Liberaliseringen trekker i retning av en sentralisering av rettigheter som påvirker arbeidsmarkedet i mange fiskeriavhengige småsamfunn, særlig i Finnmark. Råstoffet havner også i for stor grad utenfor disse stedene på grunn av omfattende brudd på leveringsplikten. Disse medlemmer er opptatt av de store mulighetene for en positiv næringsutvikling på dette området og viser til forslagene fremmet i Dokument nr. 8:30 (2004-2005) for å utløse rekruttering, skape økt lønnsomhet for fiskeflåten og en innovativ og mer lønnsom fiskeindustri i nord, herunder forslag om å bedre tilgangen på risikokapital.

Disse medlemmer viser til at Nord-Norge i utgangspunktet er et overskuddsområde for elektrisk kraft. En rekke energiselskaper og kompetansebedrifter er bygd opp rundt spesielt vannkraften. En stor del av det samlede, nasjonale potensial for vindkraft er i Finnmark. Det er satt i gang flere pilotprosjekter innenfor tidevannskraft. I tillegg vil Hammerfest Energi bygge det første gasskraftverk i sitt slag med CO₂-håndtering. For å få fart på utvikling og produksjon av miljøvennlig energi må sentralnett og regionalnett etter disse medlemmers mening styrkes, spesielt i Troms og Finnmark.

Disse medlemmer mener det bør være et mål å bygge overføringslinjer spesielt mot Sverige, Finland og Nordvest-Russland. På sikt kan en vurdere å utvikle en energiregion på Nordkalotten. Det bør også være aktuelt, slik disse medlemmer ser det, å inngå i et samarbeid med russerne slik at Kola-kraftverket etter hvert kan fases ut og at norsk kompetanse kan utnyttes til å bygge ut vindkraft og vannkraft på Kola.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet ber Regjeringen vurdere et avdelingskontor av Petroleumsstilsynet lagt til Harstad.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti vil komme tilbake til dette spørsmålet

under behandlingen av forvaltningsplanen for Barentshavet.

Urfolk

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at klimaendringene i Arktis vil få konsekvenser for mange av urfolkgruppene i de arktiske områdene, slik Regjeringen påpeker. Det samme gjelder økt transport og økt kommersielt press på naturressursene i nord. Flertallet mener Norge med grunnlag i internasjonale konvensjoner, internasjonalt samarbeid og nasjonal lovgivning må bidra til å fremme urfolks rettigheter og bevaring av urfolkssamfunn i nord.

Flertallet viser til at den kalde krigens avslutning gradvis har bidratt til å sette urfolkrelaterte problemstillinger høyere på dagsordenen i mange internasjonale fora. Denne utviklingen har også hatt stor betydning for utviklingen av urfolks og samiske deltakelse i nordområdene. Flertallet vil understreke viktigheten av at arbeidet med en FN-erklæring om urfolks rettigheter prioriteres høyt, ikke minst på bakgrunn av de miljømessige og økonomiske utviklingstrekk i nordområdene. Flertallet merker seg at Regjeringen vil prioritere arbeidet for urfolks rettigheter under de årlige sesjoner både i FNs generalforsamling og FNs menneskerettighetskomisjon. Flertallet støtter opp om de tiltak Regjeringen legger til rette for å styrke utdanning og forskning knyttet til urfolk i nordområdene. Flertallet merker seg at Regjeringen fra og med 2005 vil bevilge midler til grunnfinansiering av Urfolksnettverket innen forskning og utdanning. Flertallet støtter også Regjeringens forslag om å opprette et internasjonalt fag- og formidlingssenter for

reindriften, lagt til Kautokeino. Dette er viktig for å styrke samarbeidet mellom urfolkssamfunn i nord og andre næringsutøvere.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen om annethvert år å legge frem en melding om status, utfordringer og problemstillinger i nordområdene.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen umiddelbart åpne for boring i allerede tildelte lisenser i Barentshavet.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen avstå fra å innføre petroleumsfrie soner i nordområdene.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen opprette et eget nordområdedirektorat underlagt Statsministerens kontor. Direktoratet lokaliseres til Finnmark.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

St.meld. nr. 30 (2004-2005) - om muligheter og utfordringer i nord - vedlegges protokollen.

Oslo, i utenrikskomiteen, den 9. juni 2005

Thorbjørn Jagland
leder

Julie Christiansen
ordfører

